

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Kiitämme mahdollisuudesta lausua ehdotetusta lakimuutoksesta. Työryhmän mietinnössä esitetyt tavoitteet ovat hyviä ja osittain kannatettavia mutta keinot ovat suurelta osin vääriä.

Hankintalain muutosta koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Ehdotetut toimet lisäävät kuitenkin suurelta osin hankintayksiköiden työkuormaa ja lisäävät hankintoihin liittyviä oikeudellisia riskejä.

Markkinakartoitus saattaa lisätä valmistelun huolellisuutta, jolloin tarjouspyynnöistä tulee huolellisemmin valmisteltuja eikä mahdollisiin kilpailutusten keskeytyksiin ole yhtä paljon tarvetta. Rikosrekisteriotteista luopuminen voi nopeuttaa jonkin verran hankintaprosessia. Yhteen tarjoukseen johtanut kilpailutus on helppo uusita tarvittaessa, tosin silloin matka sopimukseen pääsemiseen ja itse palveluun pitenee. Tätä voidaan kiertää valitsemalla avoimen kisan sijaan joku muu menettely. Siksi tällä keinolla ei ole todennäköisesti merkittävää vaikutusta hankintoihin. Sidosyksiköiden osalta esitys ei ole monestakaan syystä onnistunut. Emme usko esityksen lisäävän myöskään kilpailua.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

Markkinakartoitukset ovat sote-hankinnoissa arkipäivää. Lähes poikkeuksetta ennen tarjouskilpailun julkaisemista toteutetaan sekä suullisia että kirjallisia markkinakartoitustilaisuuksia, joten emme katso tällä olevan suuria vaikutuksia valtaosaan hyvinvointialueiden kilpailutuksista. Sote-palveluissa myös loppukäyttäjänä toimivat asiakkaat osallistetaan usein jo kisojen valmisteluun, joten tarjouspyyntöjä valmisteellaan jo nyt hyvinkin huolella sote-hankinnoissa Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Markkinatiedustelujen lisääntyminen mahdollisesti auttaa sote-hankintoja lukuunottamatta luomaan kokonaan uuden käytännön osaan tarjouskilpailuista. Markkinakartoituksia ei tehdä yhtä laajasti muissa hankinnoissa kuin sote-palveluissa, joten mahdollisesti kartoitukset tulevat hidastamaan tarjouskilpailuja. Toisaalta tarjouspyynnöt valmistellaan ehkä valmiimmaksi ja markkinoille sopivammaksi. Vaikea sanoa onko tällä loppujen lopuksi säästövaikutuksia. Muiden kuin sote-hankintojen osalta esitetty lakimuutos tulee jonkin verran lisäämään hyvinvointialueen työmäärää ja hidastamaan hankintojen etenemistä

Markkinakartoitus on hyödyllinen sekä toimittajalle että hankintayksikölle etenkin monimutkaisissa tai uusissa hankinnoissa, mutta katsomme, että hankintayksikön tulisi saada päättää, missä hankinnoissa kartoitus on tarpeen toteuttaa.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Esityksen tavoitteena on parantaa julkisten hankintojen tehokkuutta ja kustannussäästöjä sekä turvata laadukkaat julkiset palvelut. Hyvinvointialueena on kuitenkin vaikea nähdä, miten säästöt käytännössä tulee tapahtumaan sidosyksiköiden omistusta kiristämällä. Esitetty linjaus on vakava puuttuminen hyvinvointialueen oikeuteen valita palveluiden järjestämistapansa.

Hyvinvointialuelain 7 §:n mukaan hyvinvointialue vastaa mm. sille lailla säädettyjen tehtävien hoitamisesta, sekä järjestettävien palvelujen ja muiden toimenpiteiden tuottamistavan valinnasta. Lain 9 §:n mukaan hyvinvointialue voi tuottaa järjestämisvastuulleen kuuluvat palvelut itse, yhteistoiminnassa muiden hyvinvointialueiden kanssa tai hankkia ne sopimukseen perustuen muilta palvelujen tuottajilta. Nyt tehty esitys saattaa poistaa käytännössä mahdollisuuden tuottaa palvelut sidosyksikön kautta.

Hyvinvointialueen resurssit hankintojen itsenäisessä toteuttamisessa ovat nytkin riittämättömät etenkin sote- ja ICT-hankinnoissa sekä hyvinvointialueisiin kohdistuvien talouspaineiden mutta yhtä lailla hankintahenkilöstön rekrytointiongelmien takia. Pätevää henkilökuntaa on vaikea löytää ja lakiesitys vaatii runsaasti lisäresursseja. Mistä hankinta-asiantuntijat kaikkiin Suomen hankintayksiköihin? Lakimuutosten myötä tarve tulee olemaan välitön koko Suomessa ja

samanaikainen. Kilpailu henkilöstöstä tiukkenee ja palkat nousevat, samalla hyvinvointialueiden kustannukset lisääntyvät.

Sidosyksiköiden jyrkästi vähentyessä hyvinvointialueiden käytöstä, tulee hyvinvointialueille valtavasti lisätyötä ja uusia erittäin vaikeita kilpailutuksia. Kaikkiin näihin kilpailutuksiin ei löydy hyvinvointialueilta asiantuntemusta, sillä usein sidosyksiköt ovat keskittyneet erityispalveluihin, joista hyvinvointialueella ei ole osaamista (palkanlaskenta, vaativat It-hankinnat yms.) Asiantuntemuksen puute johtaa tarpeeseen palkata konsultteja avuksi, mikä puolestaan tuo kustannuksia. Konsulttien palkkiot ovat korkeat verrattuna oman työvoiman käyttämiseen tai palveluiden tuottamiseen sidosyksiköiden avulla.

Sidosyksiköiden käytön rajaaminen myös johtaa siihen, että hyvinvointialueet tulevat todennäköisesti perustamaan pieniä sidosyksiköitä, jotta esityksen vaatimukset toteutuvat. Pienten sidosyksiköiden volyymit tarjouskilpailuissa eivät ole vastaavat kuin suuremmilla, joten hyödyt sidosyksikön toiminnasta tulevat lähinnä asiantuntemuksesta, jos heitä uusiin yhtiöihin riittää. Todennäköisesti pienet sidosyksiköt tulevat yhdessä kilpailuttamaan hankintansa, joten käytännössä hallituksen esitys ei johda muutoksiin tällä saralla. Ainoastaan hyvinvointialueiden kustannukset nousevat, kun hankittaviin osakkeisiin tarvitaan lisää rahaa joko valtion kassasta tai lainanoton kautta. Kaikki tämä saattaa rapauttaa edelleen julkisia palveluita eikä johtaa hallituksen esityksen toivomiin tavoitteisiin laadukkaimmista palveluista.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Sidosyksikkövaatimusten kiristäminen nyt esitetyllä tavalla tuo negatiivisia vaikutuksia koko Suomen talouteen. Osasta sidosyksiköistä on pakko luopua, osan palvelut kilpailutettava. Tarvitaan lisää hankintahenkilöstöä, aikaa monimutkaisiin hankintoihin, konsultteja, rahaa, lainaa. Kaikkiaan kustannuksia tulee aiheutumaan myös lisääntyneestä hallinnollisesta työstä, sidosyksiköiden purkamisesta ja uudelleenjärjestelystä, isompien yhteishankintojen vähenemisestä ja uudelleen kilpailutuksesta. Emme usko, että sidosyksiköihin puuttuminen esityksessä mainitulla tavalla johtaa säästöihin.

Hankintalain sidosyksikköuudistus tuskin lisääisi myöskään kilpailua suomalaisten yritysten kesken, koska yhteistoiminta hyvinvointialueiden kesken hankintarenkaana on väistämätöntä. Esitys johtaa näin entistä enemmän keskittyneisiin markkinoihin. Taloudellisuus ei parane hankinnoissa vaan hinnat nousevat. Palveluita pystyvät toteuttamaan vain suuryritykset ja pienet yritykset saattavat päästä korkeintaan näiden alihankkijoiksi.

Hyvinvointialueet ovat yhteistyössä jonkin verran alustavasti kartoittaneet vaihtoehtoja tietyille omistamilleen sidosyksiköille siinä määrin kuin se hyvinvointialueiden resurssien puitteissa on ollut mahdollista. Näissä kartoituksissa ei ole löydetty Suomesta yksityisiä yrityksiä, joilta ostaa sidosyksiköissä olevia julkisen hallinnon palveluita. Tämän vuoksi useat sidosyksiköt ovatkin aikanaan kuntien tai eri julkisen hallinnon toimijoiden yhdessä perustamia yrityksiä. Näissä organisaatioissa on kaikissa ollut vastaavat yhteiset palvelut ja yhteinen intressi palvelun tuottamiseen ja keskittämiseen sidosyksikköön. Mikäli tällainen yksityinen yritys markkinoilta löytyisi, joka olisi halukas palveluita julkisille toimijoille tuottamaan, saattaisi kuitenkin ongelma olla yksityisen ja julkisen organisaation erilaiset toimintatavat ja prosessit. Hyvinvointialueiden tulisi

mahdollisesti järjestää oma toimintansa yksityisen palveluja tarjoavan yrityksen mukaan. Tämäkin tuo kustannuksia.

Näin ollen onkin ensiarvoisen tärkeää, että hallituksen esityksessä kartoitetaan hyvinvointialueiden mahdollisuus hyödyntää valtion omille laitoksilleen ja organisaatioille tarjoamia palveluita. Tämä edellyttää mahdollisesti myös lainsäädäntömuutoksia, joita tulisi alustavasti arvioida annettavassa hallituksen esityksessä.

Myös hyvinvointialueiden voimassaolevat sopimukset sidosyksiköiden kanssa aiheuttavat mahdollisen lakimuutoksen myötä nyt huolta hyvinvointialueille. Osa näistä voimassaolevista sopimuksista on hyvinkin pitkiä, ja lakimuutoksen jälkeen näistä tehdyt ostot tulkitaan suorahankinnoiksi. Miten voimme päättää nämä sopimukset ilman kustannuksia ja sanktioita, jos sopimuksissa ei ole mahdollisuutta irtaantua nopeassa aikataulussa sopimuksesta? Mikäli lakiesitys toteutuu, tulisi lailla säätää sidosyksiköiden hankintasopimukset ja osakassopimukset päättymään siirtymäajan kuluessa.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

Suurien sidosyksiköiden hajoamiseen liittyy vaara, että etenkin It-järjestelmäkilpailutusten kokonaisuus tulee olemaan jatkossa liian suuri yhdellekään suomalaiselle yritykselle tai palveluntuottajalle. Näin saattaa käydä, mikäli kaikki tai osa hyvinvointialueista kilpailuttaisivat yhdessä järjestelmähankintansa sen sijaan että hankinta tehtäisiin sidosyksiköltä. Sama tapahtuu todennäköisesti myös, jos hyvinvointialueiden perustamat pienet sidosyksiköt kilpailuttavat nämä palvelunsa yhdessä. Huomioitava on, että myöskään sidosyksikköinä toimivat yhtiöt eivät voi tarjota näissä kisoissa menettämättä sidosyksikköasemaansa. Tämän seurauksena hyvinvointialueiden palveluista maksama raha karkaa Suomesta ulkomaisille järjestelmätoimittajille. On lisäksi huomioitava, että jokainen IT-järjestelmäkilpailutus aiheuttaa runsaasti kuluja hankintayksikölle. Kilpailutuksen kulujen suuruus järjestelmäkilpailutuksissa on tällä hetkelläkin noin 100.000 – 1 miljoona euroa riippuen hankinnasta. Kulut tulevat yksin jokaisen hankintayksikön vastattavaksi, jos muita hankintayksiköitä ei ole tätä kustannustaakkaa jakamassa. Edellä mainitun vuoksi sidosyksiköt esim. juurikin IT-palveluissa ovat taloudellisesti kaikille osapuolille järkeviä.

Mikäli sitten kilpailuttaisimme itse tulevaisuudessa suuria kokonaisuuksia esim. IT-palveluissa, meidän olisi arvioitava hankintasopimusten voimassaolon kestoja etenkin taloudellisin silmälasein. Kovin lyhyet hankintasopimukset tulisivat hyvinvointialueelle erittäin kalliiksi, koska mm. järjestelmien vaihto on arvokasta kuten myös kilpailutukset itsessään. Siten Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen jatkossa kilpailuttamat erityistä asiantuntemusta vaativat hankintasopimukset tulisivat olemaan hyvinkin pitkiä.

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

Alustavan kartoituksen mukaan hyvinvointialueen on irtaannuttava osasta sidosyksiköitä nykyisen osakeomistuksen vähäisyyden takia, osassa sidosyksiköitä hyvinvointialueen on tuotettava palvelut itse tai kilpailutettava ne. Tämä tulee vaatimaan lisää henkilöstöresursseja esim. hankinta-asiantuntijoita, talusasiantuntijoita yms. ja rahaa. Osassa sidosyksiköitä omistuksia järjestellään uudelleen ja hyvinvointialueen on keskusteltava lisärahoitusmahdollisuuksista osakeomistuksen nostamiseen. Vaatii huolellista harkintaa mitkä palvelut kannattaa ottaa omaan toimintaan, kilpailuttaa tai jättää pieniin sidosyksiköihin. Todellisuus hyvinvointialueilla on, että esim. yhtiään IT-järjestelmää ei voida kilpailuttaa ja vaihtaa, jos hyvinvointialueilla ei ole lainanottovaltuutta.

Hyvinvointialue arvioi nyt mahdollisuutta nostaa osakeomistusta useissa yhtiöissä. Joidenkin yhtiöiden osalta mietinnässä on perustaa muutaman hyvinvointialueen kesken oma yhtiö. Toisaalta on hyvä pohtia, miksi hyvinvointialueen pitäisi itse omistaa tällainen sidosyksikköyhtiö? Hyvinvointialueiden hallinnollinen kuorma lisääntyy enemmän pienessä yhtiössä suhteessa yritykseen, jossa osakkaita on paljon, kustannukset ovat suuremmat ja esim. volyymit kilpailutuksissa pienet. Jos osa hyvinvointialueista perustaa jollekin toimialalle yhteisen yrityksen, kaikilla osakkailla on kuitenkin eri järjestelmät, jotka tulee uusiksi. Tästäkin syntyy osakkaille huomattavia lisäkuluja. Taloudellisuus yhteisyrietyksessä voi toteutua vasta, kun kaikilla osakkailla on samat järjestelmät ja prosessit.

Jos mietitään puolestaan sidosyksiköissä tällä hetkellä tuotettavien palveluiden hoitamista hyvinvointialueen omana toimintana, on Keski-Uudellamaalla katsottu, että oma toiminta erityistä asiantuntemusta vaativissa palveluissa ei ole taloudellisesti järkevää. Hyvinvointialueilla ei ole alan osaamista ja työntekijöiden tulisi olla moniosaajia. Alueiden tarjoamilla palkoilla olisi mahdollista kilpailla yksityisten työnantajien kanssa etenkin It-alalla.

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Emme usko, että sidosyksiköiden käytön tiukennuksilla saavutetaan säästöjä tai muitakaan hyötyjä Suomen taloudelle. Uudet vaatimukset johtavat julkisen hallinnon entistä suurempaan byrokraatiaan ja paisuviin kustannuksiin. Valtion tulee tukea tässä tilanteessa etenkin hyvinvointialueita ja annettava lisärahoitusta alueille tai lisäämään oikeutta lainanottoon. Muutoin hyvinvointialueiden lakisääteiset palvelut ovat todella vaarassa. Esityksessä ei ole ymmärretty resurssien vähyyttä etenkin pienemmällä hyvinvointialueilla ja kilpailutusten monimutkaisuutta laajoissa hankinnoissa. Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella ei ole riittävästi ihmisiä erityistä asiantuntemusta vaativia

hankintoja kilpailuttamaan (esim. It-hankintoja) saati varoja kilpailutuksiin. Hallituksen esitys johtaa kaaokseen sekä markkinoilla että julkishallinnossa.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Siirtymäajat sidosyksikköjen osalta ovat kohtuuttomat. Uudet vaatimukset kohdistuvat kaikkiin Suomen hankintayksiköihin yhtäaikaan. Tämä aiheuttaa valtavan paineen kaikille hankintayksiköille kilpailuttaa sidosyksiköissä tuotetut palvelut samanaikaisesti. Jos sidosyksiköihin keskitetyt palvelut poistuvat sidosyksikkösääntelyn myötä, ne on kilpailutettava hyvinvointialueen toimesta tai palkattava näihin palveluihin kokonaan oma henkilöstö eli palattava takaisin "vanhaan malliin".

Toimenpiteet tulevat olemaan samat kaikilla hankintayksiköillä, jotka ovat ulkoistaneet palveluita sidosyksiköihin. Tämän vuoksi markkinoille syntyy valtava kilpailu. Palveluita ei mahdollisesti riitä kaikille julkishallinnon yksiköille, yritykset myyvät palveluita kovaan hintaan, kustannukset nousevat. Huonot kiireessä tehdyt hankintasopimukset saattavat myös johtaa ongelmiin, laatu ei vastaa sovittua ja ehdot ovat hankintayksiköille kohtuuttomat. Lisäksi sidosyksiköiden purkautuessa jää työttömäksi valtava määrä ihmisiä.

Siirtymäajan tulisi olla vähintään sellainen, että hankintayksiköt pystyisivät rauhassa harkitsemaan taloudellisesti kannattavimman vaihtoehdon. Hankintayksiköiden edessä on palveluiden järjestäminen uudelleen, palveluiden kilpailuttaminen, sidosyksiköistä irtaantuminen ja mahdollisesti uusien sidosyksiköiden perustaminen. Tähän tulisi saada aikaa, jotta kaikki tämä pystyttäisiin tekemään ilman valtavaa kilpailutuspainetta tai muuta kiirettä. Uusien pienempienkin sidosyksiköiden perustaminen ja toimintaan saattaminen vie aikaa. Hyvinvointialueiden päätöksentekokin vie aikansa. Katsomme, että siirtymäajan tulisi olla vähintään n. 5 vuotta lain voimaantulosta.

• Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?

Hankintayksiköiden erilaisten voimassaolevien sopimusten päättäminen, sidosyksiköiden mahdollinen purkaminen ja osakassopimuksista irtaantuminen, toisaalta pienempien sidosyksiköiden perustaminen, henkilöstön rekrytointi omaan toimintaan, IT-järjestelmien uusiminen, uusien tilojen hankkiminen mahdollisesti omana toimintana tuotettaville uusille palveluille, uuden henkilökunnan koulutus ja perehdytys. Tämä kaikki tulee vaatimaan aikaa ja rahaa.

Tämä tulee myös tapahtumaan hyvinvointialueilla usean sidosyksikön ja palvelun osalta, mikä kuormittaa huomattavasti hallintohenkilöstöä ja vaatii todennäköisesti avuksi asiantuntijoita ja lakimiesapua ostopalveluna niukkojen resurssien vuoksi.

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Sidosyksiköihin kohdistuvia vaatimuksia tulisi lieventää. Katsomme että sidosyksiköitä koskevalla tarkemmalla sääntelyllä voidaan paremmin saavuttaa esityksessä mainitut tavoitteet.

Sidosyksiköiden oikeuskäytäntö on osittain ollut epäselvää ja laissa ei juurikaan ole niihin kohdistuva säädöksiä, esim. epäselvyyttä on ollut paljon inhouse-sisters ja käänteinen sidosyksikkö-hankintojen direktiivin mukaisessa toteuttamisessa. Säännöksiä selkiyttämällä päästäisiin parempaan lopputulokseen kuin nyt esitetyillä ehdotuksilla.

Mikäli esitys kuitenkin hyväksytään katsomme, että hankintayksiköllä tulisi olla oikeus käyttää sidosyksikön palvelua kevyemmällä vaatimuksilla silloin, jos kyseessä on sidosyksikkö, jonka asiantuntemusta ei hankintayksiköltä itseltään löydy (esim. vaativat ICT-hankinnat).

Ihmetystä lakiesityksessä herättää tiukasti jo etukäteen sidottu 10 %:n omistusvaatimus sidosyksikön osakkeista. Miksi omistuksen olisi oltava hankintalaissa juuri tuo 10 %? Miten tuohon 10 %:n vaatimukseen on esityksessä päädytty? Miksi ei esim. 5 % omistusosuus osakkeista riittäisi? Tätä taustaa olisi tarpeen avata hallituksen esityksessä. Esitämme ensijaisesti että tätä 10 %:n omistusvaatimusta ei kirjata lakiin. Laissa nykyään olevat vaatimukset määräysvallasta ja vaikuttamisesta sidosyksikön päätöksiin ovat mielestämme riittävät.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Viittaamme tältä osin Pirhan tähän kohtaan antamaan lausuntoon.

”Hyvinvointialue pitää kannatettavana ehdotusta siitä, että turvallisuus ja huoltovarmuus voitaisiin ottaa hankinnoissa entistä selkeämmin huomioon. Turvallisuus ja huoltovarmuus ovat kansallisesti, alueellisesti ja organisaatiokohtaisesti tärkeitä asioita, joilla on nykypäivänä olennainen merkitys. Hankintayksiköillä tulee olla mahdollisuudet ottaa hankinnoissa huomioon muun muassa pakotteet, jatkuvuuden turvaaminen sekä tietosuojan ja -turvan tasojen eroavaisuudet.

71 § Hankinnan kohteen kuvaus: Ehdotetun 71 §:n tarkoitus ja pääosin sisältö ovat hyvät. Hyvinvointialue ehdottaa kuitenkin harkittavaksi, tulisiko saatavuuden, toimivuuden ja häiriöttömän käytön lisäksi mainita nimenomaisesti myös muun muassa turvallisuus ja tietosuoja. Ehdotetuissa 71 §:n perusteluissa taas tulisi välttää viittaamista toimittajan vaatimusten määrittelyyn, arviointiin tai kilpailusta pois sulkemiseen, sillä 71 § koskee vain hankinnan kohdetta, ei tarjoajan arviointia, joka toteutetaan 81 §:n mukaisesti. Ehdotuksen perusteluissa todetaan seuraavaa: ”Tällöin edellytettäisiin lisäksi, että tällaisen tahon luotettavuutta ei ole todettu siinä määrin riittäväksi, että kansalliselle turvallisuudelle aiheutuvaa riskiä ei muulla keinoin voida sulkea pois.” Tältä osin voisi selventää, edellytetäänkö tilanteessa aina tällaisen luotettavuusarvion tekemistä erikseen. Laissa tulee mahdollistaa myös hankintayksikön oma turvallisuusarviointi, jossa voidaan ottaa huomioon esimerkiksi toimiala ja kyseessä oleva hankinnan kohde. Ehdollisen hankinnan mahdollisuuden osalta voisi viitata kriisitilanteen tai vastaavan tilanteen ohessa esimerkiksi poikkeustilaan.

81 § Hankinnanvaraiset poissulkemisperusteet: Ehdotetun 81 §:n tarkoitus ja pääosin sisältö ovat hyvät. Ehdotettu kynnys (”ilmeinen” riski) voi kuitenkin johtaa käytännössä liian korkeaan soveltumiskynnykseen. Turvallisuusasioissa, kuten tietosuojassa, voi monesti olla kyse tilanteista, joissa riskiä on vaikea todentaa konkreettisesti. Mikäli kynnys on korkealla, riskin selvittäminen sen ilmeisyyden osoittamiseksi voi edellyttää runsaasti resursseja, minkä lisäksi se luo päätöksentekoon epävarmuutta. Hankintayksiköillä tulisi olla mahdollisuus sulkea tarjouskilpailun ulkopuolelle tarjoaja tai ehdokas, jos tässä tarkoitettu riski on perusteltu.

82 §: Ehdokkaan ja tarjoajan korjaavat toimenpiteet. Ehdotetun 82 §:n tarkoitus ja sisältö ovat hyvät”

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

Kannatamme tätä muutosta. Rikosrekisteriotteiden kanssa pelaaminen on iso aikaa vievä byrokratia, ja tosiasiaa yritykset ovat yleensä vaihtaneet ne avainhenkilöt, joiden rikosrekisteriotteet joudutaan esittämään. Siksi valtaosa rikosrekisteriotteista on aina "puhtaita". Yritysten antamien vakuutusten käsittely on mahdollisesti helpompaa kuin erityislainsäätöön perustuvien rikosrekisteriotteiden. Mikäli rikosrekisteriotteita halutaan edelleen tarkistaa, näiden osalta olisi kannatettavaa siirtyä sähköiseen rikosrekisteriotteen esittämiseen. Tämä helpottaisi hankintayksikön työtä. Tässä vaatimuksena olisi tietoturvallinen järjestelmä, jossa ote esitettäisiin. Nyt hankintayksiköt toimivat esim. turvasähköpostien kautta.

- **Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?**

Hallinnollinen taakka kevenee. Pidämme hyvänä hankintayksikön mahdollisuutta tarkistaa tarvittaessa avainhenkilöiden rikostaustat. Mahdollisesti tulemme ottamaan rikosrekisteriä koskevan vakuutuksen käyttöön myös sote-palveluhankinnoissa, joissa rikosrekisteriotteen esittämisvelvollisuutta ei ole nyt ollut. Tarjoajahan syyllistyy väärän vakuutuksen antaessaan petokseen ja kantaa tästä myös vastuunsa ja samalla ottaa ison riskin hankintasopimuksen ennaikaisesta purkamisesta.

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

Pidämme suoraan hankintojen ilmoittamisvelvollisuutta hyvänä ja avoimuutta lisäävänä tekijänä. Myös jälki-ilmoitusvelvollisuus tukee tätä julkisten hankintojen avoimuusperiaatetta.

Muut huomiot

Hankintalakiesitys kiristää huomattavasti sidosyksikkösääntelyn osalta Suomalaisten hankintayksiköiden asemaa suhteessa muihin eurooppalaisiin hankintayksiköihin. Tämä valittu linjaus ihmetyttää; miksi hankintalakiin halutaan Suomessa Euroopan tiukin sidosyksikkösääntely? Katsoisimme, että Suomen olisi kannatettavampaa pyrkiä hankinnoissa yhtenäiseen eurooppalaiseen käytäntöön. Mikäli esitystä halutaan viedä edelleen eteenpäin, tulisi Suomen erilaista asemaa suhteessa muihin Euroopan yhteisön maihin esityksessä avata ja perustella yksityiskohtaisesti.

Kontio-Kaskikallio Mia
Keski-Uudenmaan hyvinvointialue